

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres ref.: 200901465-/BGUS

Var ref.: 09/4911

Saksb.: A. Magnussen

Dato. 26.8.09

Høringsbrev om Farskapsutvalgets forslag til endringer i barnelovens kapitler om foreldreskap – NOU 2009: 5 Farskap og annen morskap

Det vises til departementets brev av 30. mars 2009. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i hovedsak begrenset merknadene til vurderinger og forslag som berører Arbeids- og velferdsetatens arbeidsoppgaver i saker om hvem som er mor, far eller medmor.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forutsetter at vi vil bli involvert i det videre arbeidet med forslagene på et tidlig tidspunkt med tanke på ytterligere innspill.

Kapittel 10 Farskap og medmorskap når foreldrene ikke er gift ved barnets fødsel

Til punkt 10.4

Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter forslaget om at regelen om at morens samboer kan erkjenne farskap uten hennes samtykke oppheves. Ordningen har liten selvstendig betydning, da det i de fleste tilfeller vil være slik at mor oppgir samboer som far til barnet og farskapet etableres så snart far erkjenner. Det vises også til at ordningen er administrativt komplisert i tilfeller hvor samboer erkjenner og en annen er far til barnet.

Til punkt 10.5 og 10.6

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ikke noe i mot forslaget om at lovens ordlyd reformuleres slik at farskap skal erklæres i stedes for erkjennes. Vi er også enig i tiltak som i størst mulig grad legger til rette for at farskap erklæres før barnets fødsel.

Når det gjelder blanketten for erkjennelse av farskap, vil NAV kunne se nærmere på utformingen i den grad plassen tillater det. Selve erklæringen bør, som nå, begrenses til en side.

Utvalget foreslår at en ved utformingen av blanketten bør vurderes å lage rubrikker for både mors og fars signatur, slik at det bærer preg av at foreldrene er sammen om å få etablert farskapet og den felles foreldreoppgaven. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det ikke bør legges opp til at mor skal kunne underskrive på erklæringen sammen med far så lenge dette ikke er nødvendig for å etablere farskapet. En rubrikk for morens signatur vil kunne føre til misforståelser både for foreldrene og for de instanser som kan ta imot erklæringen, spesielt i tilfeller hvor foreldrene ikke er tilstede sammen. Dersom det skal markeres nøye at morens underskrift er unødvendig, vil man allikevel ikke oppnå den ønskede effekten om at foreldrene er sammen om å få etablert farskapet og den felles foreldreoppgaven.

Informasjonen som i dag er knyttet til blanketten for erkjennelse av farskap, er svært omfattende og detaljert. Det er forutsatt at faren skal ha fått, eventuelt lest denne informasjonen før han erkjenner farskapet. Det vises til at han skriver under på at han er gjort kjent med informasjonen. Arbeids- og velferdsdirektoratet antar at det ikke er behov for en så omfattende og detaljert informasjon i forkant av erkjennelsen. Vi foreslår derfor at informasjonen som er knyttet til blanketten og som faren skriver under på at han er gjort kjent med reduseres og at det i forbindelse med denne informasjonen henvises til annen tilgjengelig informasjon som han kan gjøre seg kjent med på et senere tidspunkt.

Til punkt 10.8

Utvalget foreslår ingen endringer i de nye reglene om fastsettelse av medmorskap i tilfeller hvor foreldrene ikke er gift. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil imidlertid foreslå at man ser nærmere på om ikke barnelovens § 4 siste ledd og § 4 a første ledd bør endres. Lovens ordlyd om at medmorskap kan erkjennes på samme måte som farskap, fremstår som særdeles misvisende når det i praksis ikke er slik at medmorskap erkjennes. Dersom morens samboer har gitt samtykke til kunstig befruktning og øvrige vilkår er oppfylt, fastsettes medmorskap i vedtaks form etter søknad. Medmors medvirkning er i praksis unødvendig ut over samtykke til assistert befruktning.

Kapittel 11 Foreldreskap med tilknytning til utlandet

Kapittel 11 omhandler svært mange ulike typetilfeller og problemstillinger med tilknytning til utlandet. Spesielt omtales tilfeller hvor barnet er født ved hjelp av donorsæd eller er født av en surrogatmor. Gjeldende rett om anerkjennelse av farskap/medmorskap fastsatt i utlandet skal også omfatte slike tilfeller, dog slik at det innføres et selvstendig ansvar for det offentlige til å fastsette farskap/medmorskap etter norske regler dersom den utenlandske avgjørelsen ikke kan anerkjennes i Norge. Endringen som foreslås i § 85, har ingen begrensninger, og vil i seg selv gi ansvar etter § 5 i alle tilfeller hvor den utenlandske avgjørelsen ikke godtas i Norge. Det vises til at anerkjennelse av utenlandske avgjørelser også er aktuelt i tilfeller hvor far bosetter seg i Norge lenge etter barnets fødsel og også i tilfeller hvor barnet ikke er bosatt her.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ikke i denne omgangen hatt mulighet til en bred gjennomgang med tanke på forholdet til ulike sakstyper som ikke nødvendigvis er omtalt i denne utredningen. Vi anser dette som nødvendig i det videre arbeidet, slik at det fremstår som klart i hvilke tilfeller det offentlige har ansvar og ikke.

Til punkt 11.9.3

I dette avsnittet omtales tidspunkt for henleggelse av sak om farskap i tilfeller hvor det er benyttet donorsæd og barnet skal stebarnadopteres. Det legges til grunn at henleggelse av saker om farskap først kan skje etter at barnet er født. Arbeids- og velferdsdirektoratet er enig i dette og ser det som viktig at dette også presiseres i en eventuell fremtidig proposisjon.

Kapittel 12 Det offentliges plikt til å etablere foreldreskap

Til punkt 12.2

I nest siste avsnitt beskrives det offentliges ansvar for å fastsette medmor slik at det offentlige trer inn dersom medmor ikke erkjenner medmorskapet. Som det også fremgår av merknadene til punkt 10.8, vil det i praksis ikke være noen erkjennelse av medmorskap. Dersom morens samboer har gitt samtykke til kunstig befruktning og øvrige vilkår er oppfylt, fastsettes medmorskap i vedtaks form etter søknad. Dette bør derfor eventuelt omformuleres i et fremtidig høringsnotat/proposisjon.

Til punkt 12.3

Utvalget foreslår at det offentlige skal ha et selvstendig ansvar for å klarlegge hvem som er mor til barnet dersom dette ikke er kjent. Folkeregistermyndigheten skal gi melding til Arbeids- og velferdsetaten som igjen skal be barnets far om opplysninger. Det forutsettes at barnelovens kapittel 3 ikke skal få anvendelse i slike saker. Utvalget foreslår ingen regler om fremgangsmåten ut over at Arbeids- og velferdsetaten kan reise sak etter barneloven § 29. Dersom det skal arbeides videre med forslaget må fremgangsmåten avklares. Dersom det ikke gis opplysninger, skal det da fattes noen beslutning eller vedtak om henleggelse? Hvis det gis opplysninger, skal mor/utenlandske myndigheter kontaktes og morskapet bevises, skal noen ta stilling til bevisene eller skal domstolene avgjøre osv, osv.

Dersom det skal foretas aktive undersøkelser i tilfeller hvor det ikke oppgis hvem som er mor, stiller vi oss tvilende til om dette er en oppgave som bør ligge til NAV. NAV har per i dag ingen mulighet eller virkemidler for å foreta en slik type aktiv undersøkelse for å bringe slike faktiske forhold på det rene. Det gjør det ekstra kompliserende at dette vil være saker som i all hovedsak vil ha tilknytning til utlandet.

Til punkt 12.4

Utvalget foreslår at det offentlige skal ha plikt til å fastslå hvem som er far/medmor i tilfeller hvor barnet er født i utlandet og senere fødselsregistreres i Norge. Det foreslås at barneloven § 81 b endres slik at farskap kan fastsettes i Norge dersom barnet senere bosetter seg her i landet. Folkeregisteret skal gi melding til NAV som behandler saken tilsvarende som når barnet blir født her i landet. Nærmere forutsetninger for at farskap skal kunne fastsette i Norge forutsettes fastsatt i forskrift. Arbeids- og velferdsdirektoratet anser det som nødvendig at det i forbindelse med en slik forskrift vil bli gitt klare føringer for hvilke tilfeller dette skal omfatte.

Kapittel 13 Egnen etat for anerkjennelse av utenlandske farskap

Utvalget foreslår at ansvaret for anerkjennelse av farskap/medmorskap fastsatt i utlandet overføres til folkeregistermyndigheten. Det anføres at Arbeids- og velferdsetaten ikke kan anses å ha langvarig oppbygget kompetanse på området.

Vedtaksmyndigheten i saker om anerkjennelse av farskap ligger i dag til NAV Internasjonalt (tidligere NAV Utland). Arbeids- og velferdsdirektoratet vil bemerke at NAV Internasjonalt har erfaring helt tilbake til 1992 med å ta stilling til farskap fastsatt i utlandet. Enheten har således omfattende kompetanse mht ulike lands regelverk på området og et omfattende kontaktnettverk i utlandet. Det vises til at NAV Internasjonalt i forbindelse med fastsettelse av underholdsbidrag alltid må ta stilling til om farskapet er gyldig fastsatt i det aktuelle landet. De har tidligere og vil uavhengig av hvor sakene om anerkjennelse plasseres utføre slikt arbeid i saker om underholdsbidrag.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har ellers ingen avgjørende merknader til at ansvaret for anerkjennelse av farskap/medmorskap overføres til folkeregistermyndigheten.

Kapittel 14 Endring av foreldreskap

Til punkt 14.3

Forslag til endringer i barneloven § 7

Utvalget foreslår at adgangen til frivillig endring av farskap etter barneloven § 7 opprettholdes, men at endring bare skal finne sted dersom en DNA-analyse bekrefter at det nye farskapet er i samsvar med det biologiske. Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter dette forslaget.

Utvalget foreslår imidlertid også at endring av farskapet forutsetter samtykke fra barnet dersom barnet er over 18 år. Det fremgår ikke klart på hvilket tidspunkt dette samtykket skal foreligge, men det kan synes som om barnet først skal gi sitt samtykke etter at DNA-analyse foreligger. Arbeids- og velferdsdirektoratet finner det underlig at barnet i strid med de øvrige involverte parter skal kunne avgjøre at farskapet ikke skal endres selv om det er klart at en annen er biologisk far. Det vil være forskjell på et slikt tilfelle og tilfeller hvor barnet etter forslag til ny § 6 a ønsker kunnskap om sin genetiske far.

Forslag til endringer i barneloven § 6

Arbeids- og velferdsetatens adgang til å reise sak etter barneloven § 6 er i forslaget tatt ut som et nytt siste ledd og saksanlegg skal være uavhengig av tidsfrister. Bestemmelsen har i tidligere lovverk vært knyttet til barnets adgang til å reise sak. Arbeids- og velferdsdirektoratet forutsetter at bestemmelsen skal anvendes som tidligere og at sak kun skal reises på vegne av barnet og med barnets interesser for øye. Dette innebærer at det ikke reises sak der det er foreldrene eller andre som ønsker farskapet prøvet/endret. Det bør derfor vurderes om bestemmelsen som tidligere bør være en tilføyelse i første ledd.

Barne- og likestillingsdepartementet har tidligere lagt til grunn at det offentlige ikke kan reise sak på vegne av barn som er myndige. Da det nå innføres frister for barnets saksanlegg, vil det være en fordel

om det fremgår klart av lovteksten at det offentliges adgang til å reise sak er begrenset til barnets fylte 18 år.

Forslag til ny § 6 a

Utvalget foreslår at barnet når det er 18 år skal ha rett til å gjøre seg kjent med hvem som er sin biologiske far. Det foreslås at Arbeids- og velferdsetaten skal bistå barnet ved å pålegge prøver til DNA-analyse.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser til særmerknad fra Margurethe Stenersen, hvor det blant annet stilles spørsmål ved om retten vil være best egnet til å behandle slike saker. Vi støtter forslaget om å utrede dette nærmere. Avhengig av typer opplysninger som vil ligge til grunn for en slik henvendelse vil sannsynligvis retten være bedre egnet til å ta stilling til om blodprøver skal pålegges. Det vises til at det her vil ha gått lang tid og hensynet til barnet må veies opp mot hensynet til at personer kan bli trukket inn i saken på feil grunnlag. Uansett om NAV skal ha myndighet til å pålegge blodprøver, bør det være en adgang for partene til å gå rettens vei ved uenighet om Navs avgjørelse.

Kapittel 16 Forenkling av saksbehandlingsreglene

Til punkt 16.2

Arbeids- og velferdsdirektoratet vil foreslå at man i forbindelse med utarbeidelse av et eventuelt høringsnotat/proposisjon ser nærmere på hvilke betegnelser for NAV som bør benyttes i de ulike bestemmelser. Slik det fremstår etter forslagene vil det for utenforstående fremstå som saken behandles av ulike enheter i NAV, mens det i praksis er en enhet.

Til punkt 16.3

Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter forslaget om at barneloven § 4 andre ledd bokstav d og e oppheves.

Til punkt 16.4

Utvalget foreslås at ordningen med farskapsforelegg oppheves og at NAV i stedet skal anmode far om å erkjenne farskapet. Det anføres at ordningen ikke har noen selvstendig betydning og at den fremstår som et forsinkende element i saksgangen.

Arbeids- og velferdsdirektoratet legger til grunn at forelegg i all hovedsak benyttes i tilfeller hvor DNA-analyse utpeker den aktuelle mannen som far til barnet. Forelegget sendes rekommandert slik at identifisering skjer i forbindelse med utlevering av posten i stedet for personlig fremmøte hos NAV lokalt. Barnets far kan erkjenne farskapet ved å undertegne på forelegget og returnere det til NAV. Blir ikke forelegget returnert innen fristen, sendes saken til retten. Arbeids- og velferdsdirektoratet ser ikke noen vesentlig forskjell tidsmessig ved forslaget om at far i stedet skal oppfordres til å erkjenne farskapet. Det må fortsatt gis en frist og i tillegg kommer at far må møte personlig for å erkjenne farskapet. Det avgjørende må være om man ønsker å opprettholde ordningen om at far kan erkjenne uten å møte personlig. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener ellers at betegnelsen

”forelegg” uansett må utgå og eventuelt erstattes av en mer passende betegnelse sett i forhold til ordningens faktiske funksjon.

Henleggelse

Når det gjelder henleggelse av saker om farskap, foreslår utvalget at det ikke lenger skal være en forutsetning at mor samtykker til henleggelse når barnet dør kort tid etter fødselen. Någjeldende bestemmelse om henleggelse krever samtykke fra barnets mor i alle saker. Det er bare i tilfeller hvor den som er oppgitt som far ikke kan identifiseres at saken henlegges uten samtykke. I et tilfelle hvor den som er oppgitt som far utelukkes ved blodprøver og mor ikke samtykker til henleggelse, vil hennes påstand kunne være at feil person har møtt til prøvetaking. I et tilfelle hvor far er kjent, men ikke kan oppspores, vil det være et spørsmål om NAV har gjort det som er mulig for å finne mannen. I et tilfelle hvor barnet dør kort tid etter fødselen, vil det kunne være spesielt viktig for mor å få fastsatt far til barnet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at kravet til samtykke fra barnets mor bør opprettholdes. Det bør overlates til retten å ta stilling til om ytterligere skritt bør foretas i en farskapssak i tilfeller hvor mor ikke samtykker til henleggelse. Reglene slik de er i dag er forutsigbare både for partene og for NAV. Et vedtak om henleggelse medfører at NAV er ferdig med saken inntil det eventuelt kommer nye opplysninger om hvem som kan være barnets far. Dette fordi samtykke til henleggelse medfører at vedtak om henleggelse i praksis ikke påklages. Dersom NAV henlegger saken uten mors samtykke, vil vedtaket være gjenstand for klage og vil medføre at klageinstansen må overprøve vedtaket. Dersom klagen ikke tas til følge, vil mor altså kunne reise sak for domstolene. Det vises ellers til at innføring av partenes mulighet til å reise førstegangssak for retten først og fremst var knyttet til fastsettelse av farskap for voksne barn og skulle være en sikkerhetsventil i tilfeller hvor trygdeetaten (nå NAV) på bakgrunn av foreliggende opplysninger ikke ønsker å foreta nærmere undersøkelser eller blodprøvetaking.

Kapittel 18 – Instans for gjennomføring av DNA-analyser i farskapssaker

Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter utvalgets vurderinger mht at Rettsmedisinsk institutt fortsatt bør benyttes som eneste leverandør i disse sakene.

Kapittel 19, 20 og 21

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser til at merknadene ovenfor får konsekvenser også for omtale i disse kapitlene. Vi ser det imidlertid som hensiktsmessig å avvente det videre arbeidet med forslagene før det gis konkrete merknader til lovtekst og merknadene til disse.

Med vennlig hilsen

Tor Saglie
Arbeids- og velferdsdirektør

Hilde Olsen
Direktør, Pensjon og ytelser